

האם סבסוד מלא של חינוך לגיל הרך (0-3) יגדיל את היקף ושיעורי התעסוקה בקרב אמהות?

נייר מדיניות, יולי 2024

מנחה: ד"ר אלומה דמבו

מגישים: ליאור צ'רבונסקי 318098423

מתן דאויט 313130320

תוכן עניינים

3.....	תקציר
4.....	חשיבות שאלת המחקר
5.....	סקירת ספרות
10.....	שיטת המחקר
10.....	תקופות המחקר
11.....	מקורות הנתונים וניתוח ראשוני
11.....	סטטיסטיקה תיאורית
13.....	מודל אקונומטרי
14.....	המשתנים במודל
16.....	תוצאות
17.....	ניתוח השפעות המשתנים המפקחים במודלים
17.....	ניתוח משתנה האינטראקציה
18.....	השלכות מאקרו-כלכליות של סבסוד מלא לחינוך בגיל הרך
20.....	מסקנות
21.....	המלצות
22.....	נקודות תורפה
23.....	הצעת מחקר המשך
24.....	ביבליוגרפיה
26.....	נספחים

תקציר

מחקר זה בוחן את השפעת מדיניות הסבסוד המלא למסגרות חינוך בגיל הרך על היקף תעסוקת האמהות בישראל. המחקר מתמקד בניתוח המדיניות שיושמה בשנת 2015, אשר העניקה סבסוד מלא לגני ילדים בגילאי 3-4. המתודולוגיה המחקרית מתבססת על מודלים ממחקרים קודמים, ובפרט על מודל הפרש-ההפרשים (Difference-in-Differences) בגישה דומה לזו שיושמה במחקרה של שלוסר (Schlosser Analia, 2011). באמצעות מודל זה, המחקר מנסה לבחון האם מדיניות הסבסוד המלא לגילאי 3-4 הובילה לעלייה בשיעורי ההשתתפות והיקף התעסוקה של אמהות, ולהסיק מסקנות לגבי יישום תוכנית סבסוד דומה לגילאי 0-3.

ממצאי המחקר מצביעים על כך שלא נמצאה השפעה מובהקת של החלת המדיניות על היקף תעסוקת האמהות. עם זאת, נצפתה מגמה מסוימת של מעבר אמהות שלא עבדו למשרה חלקית. לאור הממצאים, המחקר מציע שתי המלצות עיקריות:

1. להקפיא זמנית את יישום מדיניות הסבסוד לגילאי 0-3, שנדונה בשיח הציבורי בשנים האחרונות, זאת לאור חוסר ההצלחה המובהקת של המדיניות לגילאי 3-4 בהגדלת היקף התעסוקה, ובהתחשב באתגרים הכלכליים הנוכחיים של מדינת ישראל.
2. להרחיב את הסבסוד הקיים לגילאי 3-4 גם לשעות אחר הצהריים. המלצה זו מבוססת על שני נימוקים: ראשית, ההשפעה החיובית שנצפתה על אמהות שהחלו לעבוד במשרה חלקית, כאשר סבסוד יום מלא עשוי לאפשר מעבר למשרה מלאה. שנית, הרחבת היקף הסבסוד עשויה לספק אינדיקציה מדויקת יותר להשפעות פוטנציאליות של סבסוד מלא על קבוצות גיל צעירות יותר, כגון גילאי 0-3.

חשיבות שאלת המחקר

תופעת הירידה בתעסוקת אמהות לאחר הלידה הראשונה היא תופעה עולמית מוכרת, המתבטאת הן בשיעורי התעסוקה והן בהיקף שעות העבודה ("הלידה לא משפיעה על תעסוקתן של כל האמהות באופן שווה", 2022). מחקרנו מתמקד בהשפעת מדיניות סבסוד חינוך לגיל הרך על תעסוקת אמהות בישראל, נושא בעל חשיבות רבה לאור מאפייניה הייחודיים של המדינה.

ישראל מובילה בשיעורי הפריון בקרב מדינות ה-OECD ("דפוס הפריון יוצאי הדופן בישראל", 2018), ומתאפיינת בתמהיל אוכלוסייה מגוון הכולל קבוצות מודרניות ומסורתיות. נתוני הלמ"ס משנת 2015 מדגישים את הפער המגדרי בסיבות לעבודה במשרה חלקית: כ-20% מהנשים מציינות טיפול במשפחה כסיבה העיקרית, לעומת רק כ-1% מהגברים (סקר כוח אדם - הלמ"ס, 2015). בעוד שמחקרים קודמים, כגון זה של שלוסר (Schlosser Analia, 2011), התמקדו באוכלוסיות ספציפיות, מחקרנו שואף לספק תמונה מקיפה יותר. אנו בוחנים את ההשפעות של מדיניות חינוך לגיל הרך על תעסוקת אמהות בכל מגזרי החברה הישראלית.

אנו מתמקדים בהשפעת יישום חינוך חובה מגיל 3 על תעסוקת אמהות, כמקרה בוחן לגיבוש מדיניות עתידית עבור גילאי 0-3. השערתנו היא כי מדיניות תומכת בתעסוקת אמהות לילדים בגילאים אלו עשויה לתרום משמעותית למשק הישראלי בטווח הארוך, תוך צמצום פערים מגדריים ומיצוי פוטנציאל כוח העבודה.

סקירת ספרות

בעשורים האחרונים, סוגיית השתלבותן של אמהות בשוק העבודה הפכה לנושא מרכזי במחקר ובמדיניות ציבורית. אחד הכלים המרכזיים שנבחנו להגדלת שיעורי התעסוקה של אמהות הוא סבסוד מסגרות חינוך לגיל הרך. סקירה זו תבחן את הספרות המחקרית העוסקת בהשפעת סבסוד זה על דפוסי התעסוקה של אמהות.

מחקר שנערך בגרמניה (Zimmert Franziska, 2023) בחן את ההשפעה של סבסוד חינוך לגילאי 3-4 על תעסוקת אמהות. המחקר השתמש בשיטת הפרש הפרשים, תוך ניצול שינוי מדיניות שנבע מפסיקה משפטית ב-2013. מחקר זה השווה בין מחוזות בהם אימוץ הסבסוד היה נרחב (קבוצת הטיפול), למחוזות שבהם אימוץ החוק לאחר הפסיקה היה נמוך (מחוזות שכבר סבסדו בצורה נרחבת חינוך לגילאים אלה), שזאת קבוצת הביקורת. החידוש במחקר זה, הוא ההסתכלות גם על העדפת האמהות שחלקן נוטות להפחית את עבודתן גם מתוך רצון אישי להיות מעורבות יותר בגידול וניהול הילדים ומשק הבית, כאשר על פי המחקר, כרבע מהנשים העובדות במשרה חלקית מציינות שטיפול בילדים/אדם אחר הזקוק לטיפול כסיבה לעבודתן בתצורה הזאת. תוצאות המחקר הראו עלייה הן בשיעורי ההשתתפות והן בהיקף התעסוקה בקרב אמהות לילדים בקבוצת הטיפול. מחקר זה רלוונטי לשאלת המדיניות שלנו מכמה סיבות: ראשית, הוא נוגע באותה שאלה שאנו נוגעים בה רק שמתנהל עם נתונים ממדינה אחרת (גרמניה). בנוסף, שיטת המחקר דומה למה שביצענו במחקרינו, שימוש בשיטת הפרש הפרשים לאחר שינוי בחוק (בגרמניה כתוצאה מפסיקה משפטית ובישראל כתוצאה מאימוץ חקיקתי של המלצות ועדת טרכטנברג). לכך אפשר להוסיף את הסקירה שמחקר זה מבצע, אשר מראה שחלק נכבד מהמחקרים הנוספים בנושא השתמשו גם הם בשיטת הפרש הפרשים כדי לבחון שאלות דומות. כמו כן, התייחסות המחקר לא רק לשיעורי ההשתתפות אלא גם להיקף התעסוקה (משרה מלאה/חלקית), זהה לצורה שבה אנחנו בוחנים את השינוי בהיקף התעסוקה של אמהות בישראל.

בהקשר הישראלי, מחקרה של שלוסר (Schlosser Analia, 2011) בחן את השפעת הרחבת חוק חינוך חובה חינוך לגילאי 3-4 באזורים מסוימים בישראל ב-1999 (אזורים פריפריאליים, מועצות ורשויות מקומיות באשכול חברתי נמוך, 1-2). מכיוון שבישראל חלק גדול מהאוכלוסייה הערבית חיה

ביישובים ללא יהודים, וחלק נכבד מהם נמצא באשכול נמוך כתוצאה מהיותם אוכלוסייה ענייה יותר, החוקרת יכלה לבחון כפרים שלמים שבהם התבצע סבסוד גני ילדים (קבוצת הטיפול) וכאלה שלא (קבוצת הביקורת). המחקר התמקד באוכלוסייה הערבית, ומצא גידול בשיעורי הרישום של ילדים למסגרות חינוך מסובסדות, שלווה בעלייה בשיעורי ההשתתפות של אמהות ערביות בשוק העבודה, כאשר לקבוצת הביקורת ולנשים מאיזורי הטיפול שאינן בקבוצת הטיפול לא הייתה השפעה. בנוסף, המחקר מצא שאין השפעה על שיעורי הילודה בטווח הקצר ושגם אצל הנשים הערביות יש קשר בין השכלה לחזרה לעבודה לאחר הלידה, כלומר, ככל שהאם משכילה יותר כך היא תחזור לעבודה מהר יותר. המחקר הזה רלוונטי לשאלת המדיניות שלנו מכמה סיבות: ראשית, יש פה בחינה של שאלת המחקר שלנו על מגזר מסוים בישראל שבה אנו מעוניינים לבחון את מדיניות הסבסוד המלא לגיל הרך. המחקר התייחס להשפעה של המדיניות על מגזר ספציפי ואנו רוצים להעמיק ולבחון האם מדיניות כזאת שתיושם בכלל הארץ ולכלל המגזרים תביא לתוצאות ומסקנות זהות. זאת ועוד, החברה הערבית היא חברה משמעותית בישראל (כ-20% מאוכלוסיית המדינה) שבאופן כללי נחשבת ומתנהגת בצורה שמרנית ומסורתית יותר. רוב המחקר שנעשה בנושא של היקף התעסוקה של אמהות, התייחס בעיקר למדינות מפותחות, שלהן תרבות ליברלית, ומחקר זה בוחן האם מדיניות זהה (סבסוד חינוך לגיל הרך) לאוכלוסייה עם מאפיינים תרבותיים שונים, יכולה למצות את תעסוקת האמהות. בנוסף, השיטה האקונומטרית שבה התבצע המחקר נותנת לנו המון מידע וכלים ועוזרת לנו לשפר את מחקרנו ולחזק את תוצאותיו.

מחקר נוסף שנערך במרכז טאוב (נעם זונטג, 2022), בוחן את מאפייני התעסוקה של הורים לילדים מהלידה ועד לכניסתו של הילד לבית הספר (גיל 6). המחקר בוחן את מאפייני התעסוקה תוך חלוקת ההורים ל-4 קבוצות: אמהות יהודיות לא חרדיות, אבות יהודים לא חרדים, אמהות ערביות ואבות ערבים. ממצאי המחקר מראים שלאחר הלידה יש ירידה משמעותית בהיקף התעסוקה של אמהות, בגלל חופשת הלידה, אך הפער בין הקבוצות מתבטא במהירות החזרה לעבודה כאשר נשים יהודיות חוזרות מהר יותר. בניגוד לכך, נראה שבקרבת האבות לא נרשם שינוי משמעותי בתעסוקה לאחר הלידה, גם אצל יהודים וגם אצל ערבים. מחקר זה מוסיף לשאלת המדיניות שלנו נקודות חשובות: ראשית, מחקר זה מדגיש את חשיבות שאלת המחקר שלנו לאור שיעורי הפריון הגבוהים

בישראל. מגמה זו של עלייה בפריזון, מצביעה על גידול משמעותי בפלח האוכלוסייה של הורים צעירים, ומדגישה את הצורך במיצוי פוטנציאל ההשתכרות של קבוצה זו. מחקר זה תורם למיקוד שאלת המחקר שלנו באמהות, ולא בהורים באופן כללי, וזאת לאור ממצאיו המראים שינוי מזערי בהיקף התעסוקה של אבות לאחר הלידה.

יתרה מזאת, מחקר זה משלים את עבודתנו באופן משמעותי. בעוד שהוא מספק ניתוח מעמיק של המאפיינים והאתגרים הייחודיים העומדים בפני הורים, ובמיוחד אמהות, בשוק התעסוקה לאחר הלידה, אנו מתמקדים בבחינת יעילותו של פתרון ספציפי - סבסוד חינוך לגיל הרך. מחקרנו מנסה לבחון האם וכיצד פתרון זה יכול לתת מענה לאתגרים שזוהו במחקר הקודם. בכך, אנו מרחיבים את הדיון מזהווי הבעיות לבחינת אפקטיביות של התערבות מדיניות מוצעת.

סקירה משווה שנערכה בכנסת בשנת 2015 ("מדיניות ציבורית בתחום החינוך בגיל הרך", 2015) בחנה את מדיניות החינוך לגיל הרך במדינות שונות, ומספקת תובנות מעניינות לגבי המודלים ברחבי העולם. לדוגמא, באוסטרליה, בניגוד לישראל, רוב מסגרות החינוך לגיל הרך הן פרטיות, ואין חוק המחייב מתן שירותי חינוך לגיל זה. במקום זאת, הממשלה האוסטרלית מיישמת מדיניות של מימון באמצעות שוברים, הניתנים למשפחות כמענקים המכסים את מרבית עלויות החינוך. גובה המענק נקבע על פי הכנסת ההורים, כאשר משפחות בעלות הכנסה נמוכה יותר זכאיות למענק גבוה יותר. בשנים האחרונות, הממשל הפדרלי באוסטרליה פועל להאחדת הרגולציה והפיקוח על החינוך בגיל הרך, ומקדם רפורמות שמטרתן לשפר את איכות החינוך ולהגביר את נגישותו. דוגמא נוספת הינה בריטניה, המפעילה מודל חינוך לגיל הרך המבוסס על מפעילים פרטיים תחת מימון ופיקוח ציבורי. המדיניות התרחבה לאחרונה מילדים בסיכון לכלל האוכלוסייה, עם זכאות אוניברסלית מגיל שלוש ל-15 שעות שבועיות. הרשויות מחויבות לספק מקומות לילדי הורים עובדים או לומדים. לעומת זאת, שבדיה מציעה מערכת ציבורית מגיל שנה. ישנה חובה על הרשויות לספק מקומות לילדי הורים עובדים או לומדים, כאשר מגיל שלוש, כל הילדים זכאים ל-525 שעות שנתיות (כ-3 שעות ביום). עם זאת, החינוך אינו חינם, אך המחיר מוגבל ומותאם להכנסה. קיימת תוכנית לימודים לאומית ומערכת פיקוח ממשלתית, המדגישות איכות ועקרונות חינוכיים אחידים. שונות זו במדיניות חינוך לגיל הרך

במדינות ה-OECD מציגה גישה אחרת מהמדיניות בישראל, ומספקת נקודות השוואה מעניינות

לבחינת יעילות ואפקטיביות של מדיניות חינוך לגיל הרך.

אחת הדרכים המקובלות להשוואה בין מדינות בכל הנוגע למדיניות החינוך בגיל הרך היא בחינת

שיעור ההשקעה במסגרות לגיל הרך ביחס לתוצר הלאומי הגולמי (תל"ג). לפי טבלה זו, ניתן לראות

כי ישראל נמצאת קצת מעל ממוצע ה-OECD בכל הנוגע להוצאה על מסגרות לגיל הרך, כאשר

אוסטרליה נמצאת מתחת לממוצע, בעוד שמדינות כמו בריטניה, פינלנד, ניו-זילנד, צרפת, נורווגיה,

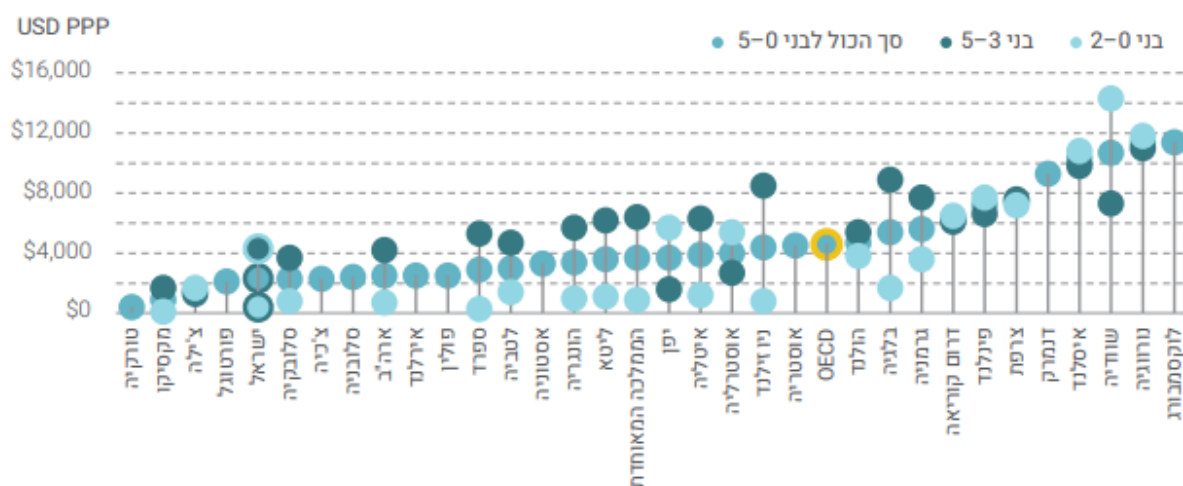
איסלנד, שבדיה ודנמרק מוציאות יותר מ- 1% מהתל"ג על חינוך לגיל הרך.

טבלה 5: שיעור ההוצאה על מסגרות לגיל הרך ועל חינוך קדם-יסודי מן התוצר הלאומי הגולמי (2011)

הוצאה על מסגרות לגיל הרך כשיעור מן התל"ג	הוצאה על חינוך קדם-יסודי כשיעור מן התל"ג	כלל ההוצאה על חינוך בגיל הרך כשיעור מן התל"ג	
דנמרק	0.7	1.3	2.0
שבדיה	1.1	0.5	1.6
איסלנד	0.9	0.7	1.6
נורבגיה	0.9	0.4	1.2
צרפת	0.6	0.7	1.2
ניו-זילנד	0.1	1.0	1.1
פינלנד	0.8	0.3	1.1
בריטניה	0.4	0.7	1.1
הולנד	0.5	0.4	0.9
ישראל	0.2	0.7	0.9
ממוצע OECD	0.4	0.5	0.8
אוסטרליה	0.3	0.3	0.6

נתון נוסף שניתן לראות ממחקר שנערך במרכז טאוב (דנה וקנין, 2020), מראה כי ישראל נמצאת מתחת לממוצע ה-OECD בהוצאה הציבורית לשירותי חינוך לילדים בגילאי 0-2.

תרשים 15. ההוצאה הציבורית לילד על שירותי חינוך וטיפול לגיל הרך, 2015

* לא לכל המדינות יש נתונים מלאים.
מקור: דנה וקנין, מרכז טאוב | נתונים: OECD, 2018

לסיכום, סקירת הספרות מצביעה על פוטנציאל משמעותי של סבסוד חינוך לגיל הרך כאמצעי להגדלת שיעורי התעסוקה של אמהות. עם זאת, היא גם מדגישה את הצורך בהתחשבות בגורמים נוספים כגון מודל הסבסוד עצמו, רמת השכלה, הבדלים מגזריים ותרבותיים, ומאפיינים ספציפיים של שוק העבודה המקומי.

שיטת המחקר

המחקר הנוכחי מתבסס על שיטת הפרש ההפרשים (Difference-in-Differences, DiD), אשר נבחרה בשל יעילותה היחסית ויכולתה לבדוד את ההשפעה הסיבתית של החלת המדיניות על היקף תעסוקת האמהות. מטרת המחקר היא לבחון את ההשפעה הפוטנציאלית של סבסוד מלא לחינוך לגיל הרך (גילאי 0-3) על שיעורי התעסוקה של אמהות צעירות בישראל, מדיניות אשר טרם יושמה. לאור המגבלות בהערכת מדיניות עתידית, המחקר מתמקד בניתוח השפעותיה של מדיניות דומה שיושמה בשנת 2015 - סבסוד מלא של חינוך לגילאי 3-4. הנחת היסוד היא כי ניתוח השפעות מדיניות זו יכול לשמש כאינדיקטור משמעותי להשפעות הצפויות של סבסוד מלא לגילאי 0-3. המדיניות שנבחנה הוחלה בשנת 2015 בעקבות המלצות ועדת טרכטנברג, אשר הוקמה ב-2012 בתגובה למחאה החברתית של 2011. יישום מדיניות זו מספק הזדמנות מחקרית, העומדת בקריטריונים המתודולוגיים הנדרשים לשימוש בשיטת DiD:

1. **אקסוגניות של המדיניות:** מועד החלת המדיניות נקבע באופן חיצוני על ידי חקיקה בכנסת.
2. **אקסוגניות של קבוצת הטיפול:** האמהות לילדים בגילאי 2-4 לפני ואחרי החלת המדיניות.
3. **אקסוגניות של קבוצת הביקורת:** האמהות לילדים בגילאי 5-9.

תקופות המחקר

המחקר בוחן שתי תקופות זמן: תקופה אחת היא התקופה שלאחר יישום המדיניות: 2015-2020. התקופה השנייה שנבחנת היא לפני יישום מדיניות סבסוד: סוף שנות ה-90 (1994-1999). הבחירה בתקופה מוקדמת שאינה באה לפני החלת המדיניות (2010-2014), נובעת בגלל מחסור בנתונים שגורמת לשתי בעיות מרכזיות: ראשית, מחסור בנתונים מהימנים לגבי היקף ואופי הסבסוד בתקופות הביניים, משנת 2000-2014, שבמהלך שנים אלו הונהגה מדיניות מעורבת: ביישובים מסוימים, בעיקר יישובים מהפריפריה ומאשכול חברתי נמוך, הונהגה מדיניות של סבסוד מלא לחינוך לגילאי 3-4 בעוד שבמרבית הארץ הונהגה שיטת סבסוד דיפרנציאלי על בסיס רמת ההכנסה של האם/ההורים. מחסור בנתונים מנע מאיתנו להבחין בין משקי הבית שקיבלו סבסוד מלא לאלה

שקיבלו סבסוד חלקי. בנוסף, בגלל שאין פרסום היסטורי של היקפי הסבסוד על בסיס רמת הכנסת ההורים, לא ניתן לדעת, על בסיס המידע הקיים, את רמת הסבסוד שהורים אלה קיבלו מהמדינה.

מקורות הנתונים וניתוח ראשוני

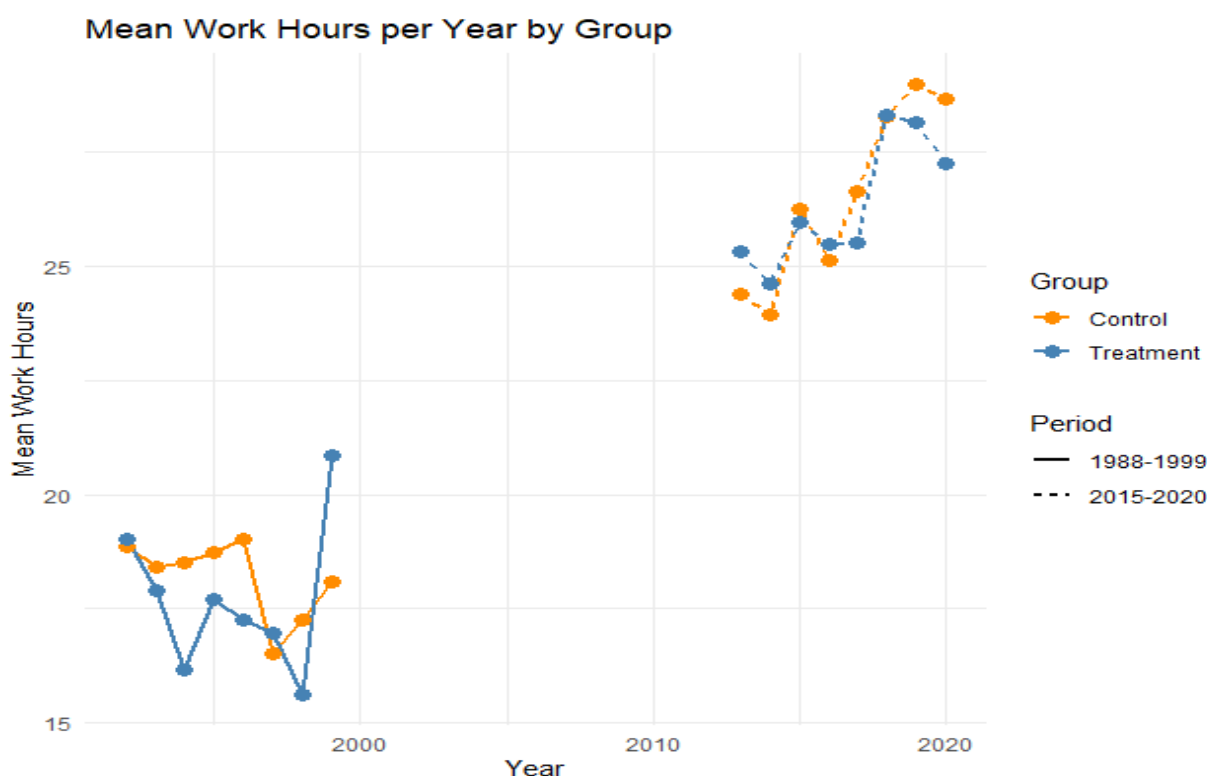
הנתונים למחקר נאספו מסקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), המתפרסמים באופן שנתי. השימוש בסקרים אלו מאפשר בניית מודל על בסיס מדגם גדול יחסית, המגביר את התוקף החיצוני של הממצאים ומאפשר אמידה מדויקת יותר של השפעת המדיניות על שיעורי התעסוקה של האמהות.

סטטיסטיקה תיאורית

טבלה 1: סטטיסטיקה תיאורית של חלק מהמשתנים המפקחים:

SD	Mean	N	Variable name
0.5	0.3	46131	Yeladim0_1MB
0.67	0.67	46131	Yeladim2_4MB
0.83	1.08	46131	Yeladim5_9MB
0.85	0.62	46131	Yeladim10_14MB
0.49	0.2	46131	Yeladim15_17MB
0.8	2.07	46131	GilYeledTzairMBNK
8.85	14.42	46131	ShnotLimud
19.81	21.39	46131	ShaotBederechKlal
2.08	2.81	46131	THUNOT
1.41	4.35	46131	GiINK

הדבר המרכזי שניתן לראות בטבלה הוא סטיית התקן הגבוהה ביחס לממוצע. ממצא זה נותן תוקף מגובה בנתונים להטרוגניות הדגימות שיש לנו במודל, עובדה שהיה ניתן להניחה לאור מקור הנתונים. לאור העובדה שהשמטנו מספר גבוה של תצפיות, ראינו לנכון לוודא זאת גם על המדגם המשמש אותנו במודל. בנוסף, לפני הצגת המודל ותוצאותיו, נציג את השינויים בשיעורי התעסוקה של האמהות בקבוצת הטיפול וקבוצת הביקורת בתקופות הנבדקות:

ניתוח מקדמי של הנתונים חושף מגמות מעניינות בדפוסי התעסוקה של האמהות בקבוצות הטיפול והביקורת שנחלק אותם ל-4: מגמה כללית לאורך שנות המדגם, מגמה טרום המדיניות, מגמה שלאחר המדיניות והשפעת הקורונה (כהשפעה חיצונית): ראשית, אם נסתכל על המגמה הכללית לכל אורך שנות המדגם נראה כי קיימת מגמת עלייה כללית בממוצע שעות העבודה השבועיות בשתי הקבוצות לאורך תקופת המחקר. בעוד שבסוף שנות ה-90 ממוצע השעות השבועיות של האמהות לא עלה על 20 שעות (למעט קבוצת הטיפול בשנת 1999), בתקופה שבין 2015-2020 הממוצע עלה מעל ל-25 שעות שבועיות. זוהי עלייה של למעלה מ-25%

בשעות העבודה השבועיות של האמהות בקבוצות המדגם, המצביעה על גידול משמעותי יחסית בהיקפי התעסוקה.

שנית, בתקופה שקדמה ליישום המדיניות, נצפתה עלייה משמעותית בהיקף התעסוקה של אמהות בקבוצת הטיפול (אמהות לילדים בגילאי 2-4) בהשוואה לקבוצת הביקורת (אמהות לילדים בגילאי 5-9) שנשארה יציבה יחסית והפער בשעות העבודה השבועיות היה לטובת קבוצת הטיפול. בניגוד למגמה בתקופה שקדמה ליישום המדיניות, בתקופה שלאחר יישום המדיניות ב-2015, חל היפוך מגמה. עד שנת 2020, ממוצע שעות העבודה השבועיות של אמהות בקבוצת הביקורת עלה על זה של אמהות בקבוצת הטיפול. ממצא זה עומד בניגוד להשערה הרווחת כי סבסוד מסגרות חינוך לגיל הרך לגילאי 3-4 יגדיל את היקף תעסוקתן של אמהות בקבוצת הטיפול בצורה רחבה יותר בהשוואה לאמהות מקבוצת הביקורת, שעליהן לא חל שינוי המדיניות בזמן זה. נקודה נוספת שצריך לציין היא הירידה הקלה בממוצע שעות העבודה בשנת 2020, אשר ניתן לייחס להשפעות מגפת הקורונה על שוק העבודה (דו"ח שנתי 2020, שירות התעסוקה הישראלי, 2021).

ממצאים ראשוניים אלה מעלים שאלות מעניינות לגבי האפקטיביות של מדיניות סבסוד מלא למסגרות חינוך לגיל הרך כאמצעי להגדלת היקף התעסוקה של כלל האמהות. הם מדגישים את האפשרות שקיימים גורמים נוספים בעלי השפעה גדולה יותר על דפוסי התעסוקה, כגון שינויים בשוק העבודה, מגמות חברתיות-כלכליות רחבות יותר, ואפשרות של השפעות דיפרנציאליות של המדיניות על תת-קבוצות שונות באוכלוסייה.

מודל אקונומטרי

כאמור, המחקר מבוסס על מודל הפרש ההפרשים (DiD), תוך שילוב משתני בקרה נוספים בהתבסס על מחקר קודם של (Schlosser Analia, 2011). בעוד שמחקרה של Schlosser התמקד בשיעורי ההשתתפות בכוח העבודה של אמהות ערביות, המחקר הנוכחי בוחן את השינוי בהיקף שעות העבודה השבועיות של כלל האמהות בישראל. ההנחה שלנו היא כי שני פרמטרים אלו (שיעור ההשתתפות והיקף התעסוקה) משקפים שיפור ביכולת מיצוי כושר התעסוקה של אמהות ולכן ניתן

להשתמש במשתנים במודל זה (במשתנים המפקחים) גם במודל שלנו על מנת לענות על שאלת המחקר.

המשתנים במודל

המשתנה התלוי במחקר הוא מספר שעות העבודה השבועיות (ShaotBederechKlal).

המשתנים הבלתי תלויים כוללים:

משתני דמוגרפיה: מספר ילדים בקבוצות גיל שונות, גיל הילד הצעיר, מצב משפחתי, דת, שנות לימוד, וקבוצת הגיל של האם. חשוב לציין שהמשתנים שבוחנים מספר ילדים בקבוצות גיל שונות ושנות לימוד של האם, הינם משתנים נומריים, בעוד שגיל הילד הצעיר, מצב משפחתי, דת, קבוצת הגיל של האם וקבוצת הגיל של האם בריבוע הינם משתנים קטגוריים הרשומים כמשתנים נומריים בצורה הבאה:

- **GilYeledTzairMBNK** - גיל הילד הצעיר במשק הבית (לפי קבוצות): 1 - גילאי 0-1, 2 - גילאי 2-4 (קבוצת הטיפול), 3 - גילאי 5-9 (קבוצת הביקורת), 4 - גילאי 10-14, 5 - גילאי 15-17, 0 - אין ילדים.
- **MatzavMishpachti** - מצב משפחתי: 1 - נשוי, 2 - נשוי, חי בנפרד, 3 - גרוש, 4 - אלמן, 5 - רווק.
- **Dat** - דת: 1 - יהודי, 2 - נוצרי, 3 - מוסלמי, 4 - דרוזי, 5 - אחר.
- **GilNK** - קבוצת הגיל של האם שמחולק בצורה הבאה: 1 - גילאי 15-17, 2 - 18-24, 3 - 25-29, 4 - 30-34, 5 - 35-44, 6 - 45-54, 7 - 55-59, 8 - 60-64, 9 - 65-69, 10 - 70-74, 11 - 75+
- **GilSquared** - קבוצות גיל בריבוע.

משתני DiD:

משתנה דמי לקבוצת הטיפול - Treatment_group,
משתנה דמי לתקופה שלאחר יישום המדיניות - after_policy,

ומשתנה אינטראקציה ביניהם - $\text{after_policy_treatment_interaction}$.

נרצה להדגיש שבסופו של דבר אנו מעוניינים לבחון את משתנה האינטראקציה, כאשר הוא אמור לתת לנו את האומדן להשפעת המדיניות על קבוצת הטיפול. הערך המספרי שנקבל ומובהקות משתנה האינטראקציה, יהוו את הבסיס לעבודת המחקר ולמסקנות וההמלצות שלנו.

המודל הבסיסי נראה כך:

$$\begin{aligned}
 \text{ShaotBederechKlal} = & \beta_0 + \beta_1 \text{Yeladim0_1MB} + \beta_2 \text{Yeladim2_4MB} + \beta_3 \text{Yeladim5_9MB} + \\
 & \beta_4 \text{Yeladim10_14MB} + \beta_5 \text{Yeladim15_17MB} + \beta_6 \text{GilYeledTzairMBNK} + \\
 & \beta_7 \text{MatzavMishpachti} + \beta_8 \text{Dat} + \beta_9 \text{ShnotLimud} + \beta_{10} \text{GilNK} + \beta_{11} \text{GilSquared} + \\
 & \beta_{12} \text{Treatment_group} + \beta_{13} \text{after_policy} + \beta_{14} \text{after_policy_treatment_interaction} + \varepsilon
 \end{aligned}$$

את מודל זה נריץ ב-5 מודלי רגרסיה על מנת לוודא את הערך שהתקבל במשתנה האינטראקציה והמובהקות שלו בניכוי השפעות חיצוניות, וכן לחזק את תוצאות המודל. המודל הראשון שנבחן יהיה המודל הבסיסי (1) עם כל המשתנים המפקחים. לאחר מכן, נבדוק שני מודלים (2 ו-3) הבוחנים את ההשפעה על אמהות עובדות בלבד, כאשר במודל 2 נוסיף משתנה מפקח לסיווג תכונות כוח העבודה (THUNOT), על מנת לראות את השינויים באמהות בתוך אותה תכונת עבודה (משרה מלאה/חלקית) ובמודל 3 נשמיט אותו, כדי לבדוק האם יש מגמה של מעבר ממשרה חלקית למשרה מלאה של קבוצת הטיפול לאור החלטת המדיניות. בנוסף, נבדוק את מודל 4 הבוחן את ההשפעה ללא שנת 2020, כדי לנטרל השפעה אפשרית של מגפת הקורונה שגרמה לשינוי בהשפעת המדיניות על קבוצת הטיפול. לסיום, נבחן את השפעת המדיניות על אמהות העובדות במשרה חלקית ואמהות שאינן עבדו בשנה האחרונה (מודל 5). במודל זה נרצה לראות האם המדיניות גרמה לאמהות להיכנס לשוק התעסוקה, אחרי שלא עבדו במשך למעלה משנה, לאור העובדה שהסבסוד כיום חל רק עד שעות הצהריים.

תוצאות

טבלה 2: תוצאות רגרסיה של השפעת סבסוד החינוך לגיל הרך על שעות עבודה שבועיות של אמהות

משתנים	מודל 1	מודל 2	מודל 3	מודל 4	מודל 5
(Intercept)	8.353*** (1.203)	39.720*** (1.689)	24.53851*** (1.73398)	8.043*** (1.238)	15.153*** (2.295)
Yeladim0_1MB	-4.591*** (0.602)	-4.360*** (0.846)	-4.54706*** (0.88254)	-4.455*** (0.617)	-1.999 (1.167)
Yeladim2_4MB	-3.237*** (0.196)	-2.214*** (0.227)	-2.77803*** (0.23619)	-3.242*** (0.204)	-1.339*** (0.328)
Yeladim5_9MB	-2.360*** (0.106)	-1.607*** (0.118)	-2.06299*** (0.12297)	-2.433*** (0.111)	-1.303*** (0.169)
Yeladim10_14MB	-1.725*** (0.105)	-1.394*** (0.113)	-1.72388*** (0.11777)	-1.692*** (0.109)	-1.156*** (0.166)
Yeladim15_17MB	-1.455*** (0.187)	-1.978*** (0.199)	-2.10630*** (0.20747)	-1.324*** (0.199)	-1.032*** (0.311)
GilYeledTzairMBNK	0.204 (0.346)	-0.548 (0.463)	-0.47365 (0.48284)	0.359 (0.356)	0.004 (0.648)
MatzavMishpachti	-0.468*** (0.086)	1.055*** (0.094)	0.81217*** (0.09812)	-0.525*** (0.089)	-0.803*** (0.134)
Dat	-4.756*** (0.096)	-6.029*** (0.105)	-5.37124*** (0.10882)	-4.580*** (0.101)	-2.878*** (0.206)
ShnotLimud	0.100*** (0.010)	0.014 (0.010)	0.02088* (0.01050)	0.113*** (0.010)	0.100*** (0.019)
GilINK	9.614*** (0.228)	7.952*** (0.386)	8.93829*** (0.40241)	9.435*** (0.235)	6.728*** (0.510)
GilSquared	-0.924*** (0.022)	-0.798*** (0.042)	-0.89598*** (0.04387)	-0.905*** (0.023)	-0.696*** (0.056)
Treatment_group	1.004* (0.431)	0.082 (0.543)	0.25829 (0.56693)	1.075* (0.439)	-0.522 (0.749)
After_policy	6.527*** (0.218)	-2.849*** (0.226)	-1.75950*** (0.23489)	6.245*** (0.229)	1.601*** (0.344)
after_Policy_treatment_interaction	0.155 (0.345)	0.168 (0.352)	0.26117 (0.36723)	0.271 (0.363)	1.344* (0.539)
THUNOT	-	-9.298*** (0.184)	-	-	-
R ² מתוקן	0.1988	0.2093	0.1397	0.1966	0.06816
מספר תצפיות	46131	28779	28764	42,330	10428

הערות:

1. ערכים בסוגריים מציינים את סטיית התקן.

2. רמות מובהקות: $p < 0.001^{***}$, $p < 0.01^{**}$, $p < 0.05^*$, $p < 0.1$.

3. המשתנה התלוי בכל המודלים הוא ShaotBederechKlal (שעות עבודה שבועיות).

4. מודל 1: מודל בסיסי; מודל 2: אמהות עובדות - כולל משתנה THUNOT; מודל 3: אמהות עובדות - ללא משתנה THUNOT; מודל 4: ללא נתוני 2020 (קורונה); מודל 5: רק עובדות במשרה חלקית ואינן מועסקות (לא עבדו במשך 12 החודשים האחרונים).

ניתוח השפעות המשתנים המפקחים במודלים

ראשית, ניתן להבחין בקשר השלילי בין כמות הילדים בכל קבוצת גיל למספר השעות השבועיות של האם. אנו רואים שבכל המודלים ההשפעה של כמות הילדים בכל קבוצת גיל על היקף התעסוקה היא שלילית, תוצאה המתכתבת עם ההנחה שלנו שכמות הילדים עולה, למשק הבית, ובמיוחד לאם, יש קושי רב יותר למצות את היקף התעסוקה שלה לאור הזמן הנדרש בגידול הילדים. בנוסף, ניתן לראות שהשפעת המצב המשפחתי על היקף התעסוקה של האמהות היא מובהקת, אך פועלת בכיוונים הפוכים במודלים: בעוד שבמודלים 1, 4 ו-5 ההשפעה היא שלילית (אם נשואה בעלת היקף תעסוקה גבוה יותר מאמהות במצב משפחתי אחר, גרושות/חד-הוריות), במודלים 2 ו-3 ההשפעה היא חיובית ואמהות חד-הוריות/גרושות עובדות יותר מאמהות נשואות. ההסבר שלדעתנו מיישב את הפער בין המודלים, הוא השוני בסטטוס התעסוקתי של הנשים במודלים אלו. בעוד שבמודלים 1, 4 ו-5 האמהות במדגם בעלות סטטוס תעסוקתי מגוון יותר, שמכיל נשים עובדות וכאלה שלא, במודלים 2 ו-3 הנשים הנדגמות הן רק נשים עובדות, אם במשרה חלקית ואם במשרה מלאה. ההבדל בהשפעת המשתנה, מצב משפחתי, ובסטטוס התעסוקה של האמהות במדגמים, יכול להצביע על הקושי של אמהות לא נשואות להיכנס לשוק התעסוקה בצורה מסודרת בגלל הטיפול בילדים. נשים אלה צריכות לטפל בילדיהן לבד בדרך כלל, ובניגוד לאמהות נשואות, אין להן בן-זוג שיכול לשאת בחלק מהנטל. יחד עם זאת, ברגע שנשים אלה משתלבות בשוק העבודה בצורה סדירה (משרה מלאה/חלקית), הן עובדות הרבה יותר בשביל לספק את צרכי משק הבית, שהכנסתן מגיעה רק ממשכורת האם בדרך כלל. כמו כן, ניתן לראות שהשפעות שנות הלימוד של האם וגילה מובהקות וזהות בכל המודלים, השפעה חיובית של שנות הלימוד והשפעה פרבולית של גיל האם על היקף התעסוקה.

ניתוח משתנה האינטראקציה

כאשר מסתכלים על משתנה האינטראקציה, המשתנה העיקרי במודלים שלנו, הבוחן את ההשפעה הישירה של המדיניות על קבוצת הטיפול, אנו רואים שברוב המודלים שלנו (מודלים 1-4) הוא אינו

מובהק. כלומר, לא ניתן לדחות את השערת האפס, ולמדיניות אין השפעה על היקף התעסוקה של אמהות בקבוצת הטיפול.

יחד עם זאת, במודל 5 ניתן לראות כי משתנה האינטראקציה הוא מובהק, דבר המראה כי למדיניות ישנה השפעה חיובית על שעות העבודה השבועיות של האמהות, כאשר האומדן הינו גידול של כ-1.3 שעות שבועיות ברמת מובהקות של כ-1%.

ההסבר שאנו מציעים בנוגע למובהקות המשתנה במודל זה, נוגע בדרך בה המדיניות יושמה בפועל. סבסוד החינוך לגיל הרך לגילאי 3-4 באופן מלא, התבצע למעשה רק בשעות הבוקר, משעות 7:30-8:00 בבוקר ועד שעות הצהריים (עד שעה 13:30-14:00 בדרך כלל). כלומר, אחרי שעות פעילות הגן בבוקר, בידי ההורים שתי אופציות: הוצאת הילד מהגן או לחילופין, להשאירו בצהרון (בהנחה שיש אפשרות כזאת ברוב הגנים) אך בתמורה עליהם לשלם על כך (שעות אלה אינן מסובסדות). האמהות שבחנו במודל זה הן אמהות שעבדו במשרה חלקית ואמהות שאינן עבדו כלל בשנה האחרונה. נניח כי חלק מהאמהות שאינן עבדו בשנה האחרונה, לא עבדו מהלידה ולמעשה שהמדיניות כן תימרצה אותן לחזור לשוק העבודה למשרה חלקית, ולכן אנו רואים את המובהקות של משתנה האינטראקציה והאומדן החיובי שלו.

בהמשך להסבר זה, נציין שני דברים חשובים: ראשית, ה-R בריבוע נמוך יחסית בהשוואה לשאר המודלים ועומד על 6.8%. כמו כן, מספר התצפיות נמוך יותר, כאשר מכך ניתן ללמוד כי המודל מספק הסבר מוגבל למשתנה המוסבר ולמשתנה האינטראקציה.

השלכות מאקרו-כלכליות של סבסוד מלא לחינוך בגיל הרך

יישום מדיניות סבסוד מלא לחינוך בגיל הרך צפוי להשפיע באופן משמעותי על המשק הישראלי. ניתוח כלכלי זה, בנוגע להשלכות מאקרו-כלכליות, מתמקד בהערכת העלויות הצפויות של יישום מדיניות זו באופן מקיף (100% כיסוי, 100% סבסוד), תוך התייחסות להוצאות השוטפות השנתיות והחד-פעמיות. בנוסף, נבחן את ההשלכות הרחבות יותר על המשק הישראלי, הן הישירות והן העקיפות. חשוב לציין כי בעוד שאומדן העלויות מבוסס על הערכות משרד הכלכלה והחינוך,

ההשפעות הרחבות יותר, כגון השינויים בשוק העבודה והיקף הצריכה, הן פחות ודאיות באופיין והיקפן ולכן יידונו באופן כללי יותר.

ראשית, נתייחס לעלויות הישירות - העלות הראשונית של יישום סבסוד מלא לחינוך בגיל הרך מתחלקת לשני רכיבים עיקריים: הוצאה שנתית שוטפת הנאמדת בתוספת של כ-7 מיליארד ש"ח לתקציב השנתי, ובנוסף, הוצאה חד-פעמית המוערכת בכ-13.65 מיליארד ש"ח, בעיקר לצורך הקמת מעונות וגנים חדשים. כמו כן, קיימת אפשרות להוצאה נוספת של כ-2.07 מיליארד ש"ח לתגבור כוח האדם, בעיקר גננות וסייעות, אם כי זו אינה הכרחית ליישום המדיניות ותוספת זו מיועדת בעיקר לצמצום מספר הילדים הממוצע בגן ("הרחבת מסגרות חינוך לגיל הרך-ניתוח תקציבי וכלכלי", 2020). כעת, נרחיב את מבטנו ונבחן את ההשלכות הרחבות יותר על המשק. ראשית, עלינו לקחת בחשבון את ההשפעה על הגירעון והחוב הלאומי. בתקופה זו, כאשר הוצאות הביטחון של ישראל גבוהות במיוחד, תוספת תקציבית שנתית של 7-9 מיליארד ש"ח אינה עניין של מה בכך. היא עלולה להגדיל את הגירעון ולהשפיע לרעה על יחס החוב-תוצר, שכרגע נמצא ברמה סבירה אך עלול להיות מאותגר בשנים הקרובות ("דו"ח נגיד בנק ישראל", 2023). מאידך, כאשר אנו מסתכלים על שוק העבודה, התמונה מתחילה להשתנות. יישום המדיניות עשוי להביא לשינויים משמעותיים בתעסוקה, במיוחד בקרב הורים ואמהות. מצד אחד, הסבסוד המלא יכול לפנות להורים זמן רב יותר, מה שעשוי לאפשר להם להרחיב את היקף תעסוקתם. מצד שני, המדיניות עצמה תיצור משרות חדשות בתחום החינוך לגיל הרך, מה שיגדיל את הביקוש לעובדים במשק (למרות שלא מצאנו במחקר שלנו השפעה חיובית על היקף התעסוקה, ייתכן שמדיניות כזאת גם על גילאי 0-3 תביא לתוצאות שונות). נקודה מעניינת נוספת היא ההשפעה הצפויה על הצריכה הפרטית. סקירה השוואתית של מדיניות ציבורית בתחום החינוך לגיל הרך ב-2012 מצאה כי משפחות בישראל מוציאות בממוצע כ-17.5% מהכנסתן על מסגרות לגיל הרך, מעל לממוצע ה-OECD העומד על 13.5% (מדיניות ציבורית בתחום החינוך בגיל הרך - סקירה השוואתית, 2015). סבסוד מלא ישחרר סכום משמעותי זה לשימושים אחרים של משקי הבית, מה שעשוי להוביל, לפחות בצורה חלקית, לגידול בצריכה הפרטית. תהליך זה, בתורו, עשוי לתרום להגדלת התוצר המקומי הגולמי וחיזוק הכלכלה הישראלית בכללותה (למרות שהנתונים

על אחוז מהכנסת משק הבית המשמש לחינוך הגיל הרך אינם עדכניים, אנו מניחים שהיקפו אינו השתנה בצורה משמעותית).

עם זאת, חשוב לזכור כי בעוד שהעלויות הישירות של יישום המדיניות ניתנות להערכה מדויקת יחסית, ההשפעות המאקרו-כלכליות הרחבות יותר הן קשות לחיזוי. ייתכנו תרחישים שונים, כולל אפשרות של השפעות מנוגדות או אפילו היעדר השפעה משמעותית בתחומים מסוימים, כפי שנצפה במחקרינו לגבי היקף תעסוקת האמהות, כתוצאה ממדיניות סבסוד מלא לגילאי 3-4.

מסקנות

המחקר שערכנו בוחן את ההשפעה של מדיניות סבסוד מלא של חינוך לגיל הרך על היקף התעסוקה של הורים צעירים, ובמיוחד אמהות. תוצאות המחקר מציגות תמונה מורכבת ומעלות שאלות חשובות לגבי יעילות המדיניות בהשגת מטרותיה המוצהרות, כשאת מהמרכזיות שבהן היא גידול בהיקף התעסוקה.

במרבית המודלים שנבחנו, לא נמצאה השפעה מובהקת של המדיניות על היקף התעסוקה של אמהות לילדים בגילאי 3-4. ממצא זה מעלה תהיות לגבי הצלחת המדיניות, לפחות בכל הקשור להגדלת שיעורי והיקפי התעסוקה. עם זאת, מודל (5) הציג תוצאות מעניינות: נמצאה השפעה חיובית של כ-1.3 שעות שבועיות בקרב אמהות שלא עבדו בשנה האחרונה או עבדו במשרה חלקית. תוצאה זו, למרות מגבלותיה הסטטיסטיות, המתבטאות בעיקר ב-R² בריבוע ומספר תצפיות נמוך משמעותית בהשוואה למודלים אחרים שנבחנו, מספקת נקודת אור ומרמזת על פוטנציאל חיובי של המדיניות בקרב אוכלוסיות מסוימות.

חשוב לציין כי ייתכן וההשפעה המוגבלת של סבסוד מלא על תעסוקת אמהות, קשורה בחלקה לגיל הילדים. סביר להניח שככל שגיל הילד קטן יותר, כך גדל הרצון של חלק מהאמהות להישאר בבית ולגדל את ילדיהן, כפי שהוצג באחד המחקרים (Zimmert Franziska, 2023). לפיכך, ממצאי המחקר עשויים לשמש כאינדיקציה זהירה לגבי ההשפעה הפוטנציאלית של סבסוד מלא לגילאי 0-3 על היקף תעסוקת האמהות, נושא שנמצא במוקד השיח הציבורי והפוליטי בשנים האחרונות.

בהתחשב בעלויות הניכרות של יישום מדיניות סבסוד מלא לגיל הרך - הכוללות הוצאה חד-פעמית של כ-13 מיליארד ש"ח ותוספת שנתית של כ-7 מיליארד ש"ח לתקציב - עולה השאלה האם זהו צעד כלכלי מושכל בתקופה מאתגרת זו למשק הישראלי. האתגרים הביטחוניים הגוברים והשלכותיהם הכלכליות מוסיפים משנה תוקף לשאלה זו.

עם זאת, הממצאים החיוביים במודל החמישי, למרות מגבלותיו הסטטיסטיות, מספקים תובנה מעניינת. ייתכן שהסבסוד הקיים, המכסה רק את שעות הבוקר, מאפשר לאמהות שלא עבדו קודם לכן לעבור למשרה חלקית. זוהי נקודה חשובה לשיקול בעיצוב מדיניות עתידית: הרחבת הסבסוד לשעות אחר הצהריים עשויה לאפשר מעבר למשרות מלאות וכתוצאה מכך לגרום לגידול משמעותי יותר בהיקף התעסוקה.

לסיכום, מחקרנו מדגיש את הצורך בבחינה נוספת של מדיניות סבסוד החינוך לגיל הרך, טרם הרחבתה לגילאי 0-3. בעוד שהמטרה של הגדלת היקף תעסוקת ההורים, ובמיוחד האמהות, היא ראויה, הממצאים מצביעים על כך שיש לשיקול בקפידה את שעות הכיסוי, שללא הרחבת השעות לשעות אחר הצהריים, ייתכן שהעלייה בהיקף התעסוקה עלולה להיות מצומצמת. סבסוד מלא לגילאי 0-3 באופן זהה לזה של גילאי 3-4, עלול להביא לתוצאות זהות ולכן מקבלי ההחלטות צריכים לקחת בחשבון שיפור וייעול של המדיניות הקיימת ע"י הגדלת שעות הכיסוי, אחרת, התועלת הכלכלית והחברתית ממנה יהיו מוגבלים ובספק אם יעלו על העלות הגדולה שמדיניות זו דורשת.

המלצות

לאור תוצאות המחקר שלנו, שבו לא ניתן לומר כי ישנה השפעה של סבסוד מלא על היקף התעסוקה, וכתוצאה מהמצב המאקרו-כלכלי הנוכחי בישראל, המאופיין בחוסר ודאות וגירעון גבוה מהמתוכנן, גיבשנו מספר המלצות מדיניות וכן הצעת מחקר לעתיד.

ראשית, לנוכח התוצאות במחקרנו, אשר אינם מצביעים על השפעה משמעותית של סבסוד מלא על היקף התעסוקה של אמהות לילדים בגילאי 3-4, נראה כי אין הצדקה מיידיית להרחבת מדיניות הסבסוד המלא לגילאי 0-3. עם זאת, חשוב להדגיש כי המלצה זו מבוססת בחלקה על מצבה הכלכלי הנוכחי של מדינת ישראל לאור מלחמת "חרבות ברזל". המלצה נוספת הינה הרחבת שעות הכיסוי

של הסבסוד לגילאי 3-4 גם לשעות אחר הצהריים. צעד זה עשוי לשפר את היקף התעסוקה של הורים (ואמהות בפרט), תוך שמירה על עלות נמוכה יחסית בהשוואה לסבסוד מלא לגילאי 0-3. בנוסף לכך, יישום מדיניות זו יוכל לספק תובנות חשובות לגבי ההשפעה הפוטנציאלית של מודל דומה על קבוצות גיל צעירות יותר בעתיד, כדוגמת גילאי 0-3.

נקודות תורפה

בבחינת המחקר שביצענו, עולות מספר נקודות תורפה הראויות להתייחסות. ראשית, במחקר לא נבחנה השפעת מערכת הסבסוד החלקי הקיימת כיום (סבסוד דיפרנציאלי לפי הכנסת משק הבית), בעיקר בשל מחסור בנתונים. היעדר ניתוח זה מונע הערכה של יעילות המודל הנוכחי לגילאי 0-3 ביחס להשקעת המשאבים הדרושים למדיניות זו.

סוגיה נוספת מתעוררת בבחירת קבוצת הביקורת. השימוש באמהות לילדים בגילאי 5-9 כקבוצת השוואה עלול להיות לא אופטימלי בגין הבדלים בגיל, ניסיון תעסוקתי, השכלה ועוד, בין קבוצה זו לבין אמהות לילדים בגילאי 2-4 בתור קבוצת הטיפול. שימוש בקבוצת ביקורת זו, יכול להשפיע על דפוסי התעסוקה באופן שאינו קשור ישירות למדיניות הסבסוד.

בנוסף, חשוב גם להתייחס להכללה של ממצאי המחקר. בעוד שהתוצאות לא מראות על השפעת מדיניות סבסוד מלא על היקף תעסוקת אמהות לגילאי 3-4, לא ניתן להסיק מכך בהכרח שתוצאות דומות בהכרח יתקבלו עבור סבסוד חינוך לילדים בגילאי 0-3. מאפייני התעסוקה והצרכים של אמהות לילדים צעירים יותר עשויים להיות שונים באופן משמעותי.

כמו כן, נקודת תורפה נוספת נעוצה במיקוד הצר של המחקר בהיבט התעסוקתי בלבד. התמקדות זו מתעלמת מהשפעות חברתיות וחינוכיות רחבות יותר של סבסוד מלא לחינוך בגיל הרך. ייתכן שלמדיניות זו השלכות חיוביות נוספות, כגון יצירת מסגרת חינוכית אחידה וממלכתית, צמצום פערים חברתיים, וחיזוק הלכידות החברתית, אשר אינן נכללות במסגרת המחקר שביצענו.

לבסוף, יש להתייחס למגבלות בפילוח קבוצת הטיפול, שנוצרו בעקבות מחסור בנתונים מדויקים יותר. הכללת אמהות לילדים בני שנתיים בקבוצת הטיפול, למרות שאינן קיבלו סבסוד, עלולה

לטשטש את ההשפעה האמיתית של הסבסוד על קבוצת היעד העיקרית. פילוח מדויק יותר של קבוצת הטיפול עשוי לשפר את דיוק הממצאים ולספק תמונה ברורה יותר של השפעת המדיניות.

הצעת מחקר המשך

המחקר הנוכחי לא כלל ניתוח של מודל סבסוד דיפרנציאלי. לאור זאת, מומלץ לערוך מחקר נוסף שיתמקד בבחינת יעילותו של מודל זה בישראל. ייתכן שסבסוד דיפרנציאלי יוכל לספק פתרון מאוזן ויעיל יותר בכל הקשור לסבסוד חינוך לגיל הרך, המתחשב הן באילוצים התקציביים והן בצרכים החברתיים והכלכליים של משפחות שונות ולכן יכול להוות מקור למחקר המשך בנושא.

ביבליוגרפיה

בנק ישראל. (2024). דין וחשבון 2023.

<https://www.boi.org.il/media/x30lqrza/nagid2023.pdf>

הכנסת, מרכז המחקר והמידע. (2015). מדיניות ציבורית בתחום החינוך בגיל הרך - סקירה משווה.

https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/51556b58-e9f7-e411-80c8-00155d010977/2_51556b58-e9f7-e411-80c8-00155d010977_11_7856.pdf

הכנסת, מרכז המחקר והמידע. (2020). הרחבת מסגרות חינוך לגיל הרך-ניתוח תקציבי וכלכלי.

https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/880fbaa0-ad48-ea11-8111-00155d0af32a/2_880fbaa0-ad48-ea11-8111-00155d0af32a_11_17637.pdf

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2017). סקר כוח אדם 2015.

https://www.cbs.gov.il/he/publications/DocLib/2017/lfs15_1684/h_print.pdf

זונטג, נ. (2022). מאפייני התעסוקה של הורים לילדים בגיל הרך בישראל. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

<https://www.taubcenter.org.il/wp-content/uploads/2022/09/Working-parents-HEB-1.pdf>

מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל. (2022, אוקטובר). "קנס האימהות": הלידה לא משפיעה על תעסוקתן של כל האמהות באופן שווה.

<https://www.taubcenter.org.il/research/childbirth-does-not-affect-the-employment-of-all-mothers-equally>

שירות התעסוקה הישראלי. (2020). דו"ח שנתי 2020 (סיכום המנהלים).

<https://www.taasuka.gov.il/he/InfoAndPublications/ResearchAndReviews/document/s/annualreport2020.pdf>

Schlosser, A. (2011). Public preschool and the labor supply of Arab mothers: Evidence from a natural experiment.

<https://www.tau.ac.il/~analias/Public%20PreSchool.pdf>

וינרב, א., וצ'רניחובסקי, ד. (2018, דצמבר). דפוסי הפריין יוצאי הדופן בישראל. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

<https://www.taubcenter.org.il/en/research/israels-exceptional-fertility>

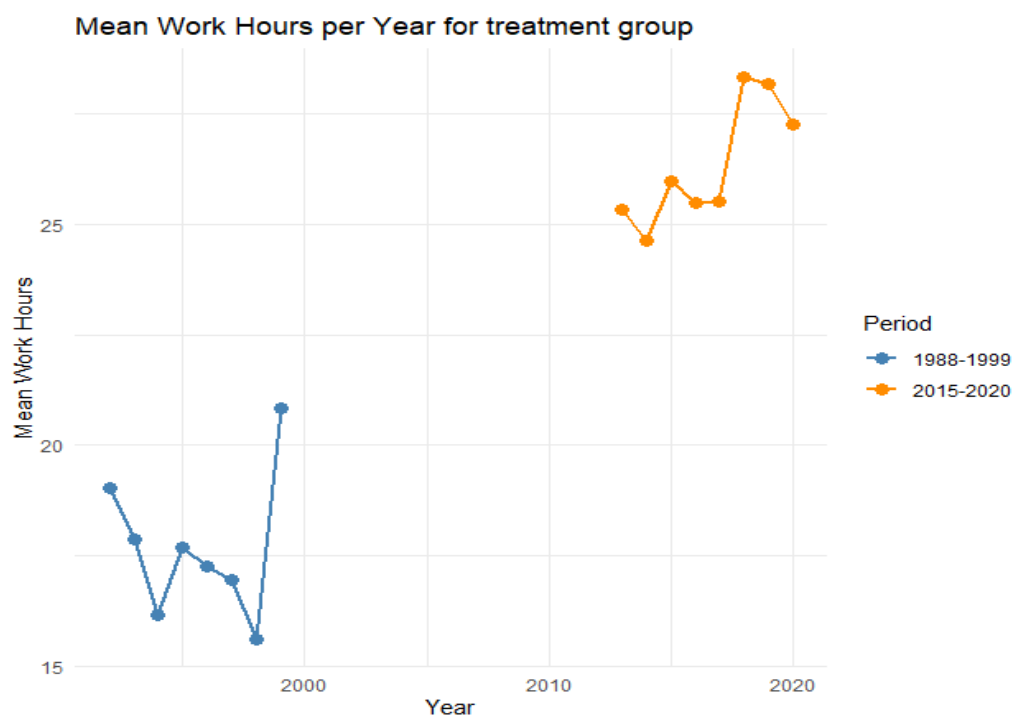
Zimmert, F. (2023). Early child care and the employment potential of mothers: Evidence from semi-parametric difference-in-differences estimation. Journal for Labour Market Research, 57(1), 1-22. <https://doi.org/10.1186/s12651-023-00344-9>

דנה וקנין (2020) - מסגרות חינוך לגיל הרך בישראל בהשוואה בין-לאומית שיעורי השתתפות, תעסוקת אימהות, מדדי איכות והישגים עתידיים. סדרת מחקרי הגיל הרך של מרכז טאוב.

<https://www.taubcenter.org.il/wp-content/uploads/2021/02/earlychildhoodeducationaninternationalcomparison.pdf>

נספחים

ממוצע שעות עבודה שבועיות, קבוצת הטיפול:

ממוצע שעות עבודה שבועיות, קבוצת הביקורת:

